

PRAVILNIK

O USLOVIMA, NAČINU I PROGRAMU POLAGANJA STRUČNOG ISPITA ZAVODSKIH SLUŽBENIKA U ZAVODIMA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA, PRITVORA I DRUGIH MJERA BOSNE I HERCEGOVINE

I - OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim Pravilnikom uređuju se uslovi, program i način polaganja stručnog ispita zavodskih službenika koji rade na poslovima odgoja, ispitivanja ličnosti i utvrđivanja programa tretmana zatvorenika i pritvorenika, kao i maloljetnih lica koja izdržavaju kaznu zatvora ili se nad njima izvršava odgojna mjera upućivanja u odgojno-popravni dom.

Član 2.

U skladu sa Zakonom Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera (u daljem tekstu: Zakon), stručni ispit po odredbama ovog Pravilnika polažu sva uposlena lica Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Zavod) koja su u skladu sa aktom o unutrašnjoj organizaciji Zavoda raspoređeni na poslove stručnog osposobljavanja zatvorenika i pritvorenika.

Stručni ispit iz stava 1. ovog člana polaže se radi sticanja uslova za rad na poslovima stručnog osposobljavanja pritvorenika i zatvorenika u Zavodima.

Stručni ispit polažu i lica koja u Zavodu rade u službi za prevaspitavanje, izvođenje nastave, upošljavanja, kao i službe obezbjeđenja zatvorenika i pritvorenika.

Član 3.

Pripravnici polažu stručni ispit nakon obavljenog pripravničkog staža.

II - PROGRAM STRUČNOG ISPITA

Član 4.

Stručni ispit zavodskih službenika sa završenim trećim, četvrtim i petim stepenom stručne spreme obuhvata sljedeće predmete:

1. Osnovi ustavnog sistema s osnovama sistema državne uprave u Bosni i Hercegovini,
2. Osnovi upravnog postupka, osnovi radnih odnosa i radnih odnosa u državnoj upravi Bosne i Hercegovine i kancelarijsko poslovanje,
3. Sistem izvršenja krivičnih sankcija,

4. Osnovi krivičnog prava i krivičnog postupka,
5. Osnovi penološke andragogije,
6. Osnovi psihologije ličnosti s osnovama psihopatologije.

Član 5.

Stručni ispit zavodskih službenika sa završenim šestim i sedmim stepenom stručne sprema obuhvata sljedeće predmete:

1. Osnovi ustavnog sistema s osnovama sistema državne uprave u Bosni i Hercegovini,
2. Upravni postupak, upravni spor, radni odnosi i radni odnosi u državnoj upravi Bosne i Hercegovine i kancelarijsko poslovanje,
3. Sistem izvršenja krivičnih sankcija,
4. Osnovi krivičnog prava i krivičnog postupka,
5. Osnovi penološke andragogije,
6. Osnovi psihologije ličnosti s osnovama psihopatologije.

Član 6.

Program stručnog ispita sadrži gradivo, pravne izvore i literaturu za svaki predmet iz člana 4. i 5. ovog Pravilnika.

Program stručnog ispita iz stava 1. ovog člana nalazi se u prilogu ovog Pravilnika i čini njegov sastavni dio.

III - SASTAV KOMISIJE I NAČIN POLAGANJA STRUČNOG ISPITA

Član 7.

Stručni ispiti polažu se pred Komisijom za polaganje stručnog ispita (u daljem tekstu: komisija) koju imenuje rješenjem ministar pravde Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ministar).

Komisija iz stava 1. ovog člana sastoji se od predsjednika i četiri člana koji imaju zamjenike.

Predsjednik, članovi i njihovi zamjenici imenuju se iz reda stručnjaka koji su se istakli u svom radu na poslovima izvršenja krivičnih sankcija, upravno-pravnim, sudskim, tužilačkim, obrazovnim i drugim sličnim poslovima.

Komisija se imenuje na period od četiri godine.

Rješenje ministra iz stava 1. ovog člana, objavit će se u „Službenom glasniku BiH“.

Član 8.

Rješenjem o imenovanju komisije određuju se ispitivač i njegov zamjenik za svaki predmet iz člana 4. i 5. ovog Pravilnika.

Rješenjem iz stava 1. ovog člana određuje se sekretar-zapisničar komisije i njegov zamjenik i utvrđuju njihovi poslovi i zadaci.

Član 9.

Pismeni zahtjev za polaganje stručnog ispita kandidat podnosi Zavodu u kojem je zaposlen.

Zavod iz stava 1. ovog člana dostavlja zahtjev Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ministarstvo pravde).

Uz zahtjev se prilaže:

1. izvod iz matične knjige rođenih,
2. uvjerenje o državljanstvu,
3. uvjerenje o završenoj školskoj spremi,
4. uvjerenje ili potvrda o radnom iskustvu,
5. potvrda o provedenom pripravničkom stažu.

Ministarstvo pravde donosi rješenje kojim odobrava polaganje stručnog ispita za kandidate koji ispunjavaju uslove, odnosno rješenje kojim se odbija zahtjev za polaganje stručnog ispita za kandidate koji ne ispunjavaju uslove.

Član 10.

U rješenju kojim je kandidatu odobreno polaganje stručnog ispita određuje se vrijeme polaganja stručnog ispita.

U rješenju kojim se odbija zahtjev za polaganje stručnog ispita navodi se razlog zbog kojeg se zahtjev odbija.

Protiv rješenja iz stava 1. i 2. ovog člana može se izjaviti žalba ministru u roku od 15 dana od dana prijema rješenja.

O vremenu i mjestu polaganja stručnog ispita kandidat se obavještava pismeno i to najkasnije 15 dana prije polaganja stručnog ispita.

Obavještenje iz stava 4. ovog člana, dostavlja se putem Zavoda u kojem je kandidat uposlen ili na adresu stanovanja.

Član 11.

Stručni ispit se polaže u sjedištu Ministarstva pravde.

Izuzetno, po odobrenju ministra, stručni ispit se može polagati van sjedišta Ministarstva pravde, ako za to postoje opravdani razlozi.

Član 12.

Stručni ispit se sastoji iz pismenog i usmenog dijela.

Zadatak iz pismenog dijela daje se iz predmeta Sistem izvršenja krivičnih sankcija, a daje se iz oblasti djelokruga poslova na kojima kandidat radi.

Član 13.

Pri izradi pismenog zadatka kandidat se može služiti samo zakonskim i podzakonskim aktima.

Izrada pismenog zadatka može trajati najduže dva sata.

Uspjeh kandidata na pismenom dijelu ispita komisija ocjenjuje ocjenom „zadovoljava“ ili „ne zadovoljava“.

Član 14.

Usmenom dijelu ispita može pristupiti kandidat koji je položio pismeni dio stručnog ispita.

Na usmenom dijelu stručnog ispita provjerava se osposobljenost kandidata za obavljanje poslova čije je vršenje uslovljeno položenim ispitom.

Na stručnom ispitu ispitivači su dužni kandidate ispitivati samo o materiji koja je obuhvaćena programom ispita za svaki predmet iz člana 4. i 5. ovog Pravilnika, a koji se donosi po osnovu člana 6. ovog Pravilnika.

Usmeni dio stručnog ispita je javan.

Član 15.

Po završenom stručnom ispitu komisija odlučuje o uspjehu kandidata, bez prisustva javnosti.

O uspjehu kandidata za stručni ispit iz člana 4. i 5. ovog Pravilnika komisija odlučuje ocjenom „položio stručni ispit“, ili „nije položio stručni ispit“ ili „upućen na popravni ispit iz jednog predmeta“, ili „upućen na popravni ispit iz dva predmeta“.

Ocjenu o postignutom uspjehu komisija utvrđuje većinom glasova, a saopštava je predsjednik komisije.

Član 16.

Kandidat, koji na stručnom ispitu ne pokaže zadovoljavajuće znanje iz jednog ili najviše dva predmeta, ima pravo da iz tih predmeta polaže popravni ispit, najranije u roku od 30 dana, a najkasnije u roku od 60 dana od dana polaganja stručnog ispita.

Kandidat, koji nije pristupio polaganju popravnog ispita u roku iz stava 2. ovog člana, smatra se da stručni ispit nije položio.

Kandidat, koji na stručnom ispitu pokaže nezadovoljavajuće znanje iz tri ili više predmeta, smatra se da stručni ispit nije položio.

Član 17.

Ako kandidat ne pristupi polaganju stručnog ispita u dan koji mu je određen za polaganje stručnog ispita, ili prije početka polaganja stručnog ispita izjavi da odustaje od ispita, smatra se da ispit nije polagao.

Ako kandidat odustane od polaganja već započetog stručnog ispita smatra se da ispit nije položio.

Član 18.

Započeto polaganje stručnog ispita može se, izuzetno, odložiti na pismeni zahtjev kandidata, ako kandidat dokaže da zbog bolesti ili iz drugih opravdanih razloga nije spreman da nastavi polaganje stručnog ispita.

O odlaganju započetog ispita iz stava 1. ovog člana, odlučuje komisija većinom glasova o čemu se u spisu sačinjava službena zabilješka koja sadrži odluku

komisije o odlaganju ispita, razlog odlaganja i datum kada kandidat treba da pristupi polaganju ispita.

Član 19.

Započeto polaganje stručnog ispita može se nastaviti najkasnije u roku od 60 dana od dana polaganja ispita.

Ako kandidat ne pristupi polaganju stručnog ispita u roku iz stava 1. ovog člana, smatra se da ispit nije položio.

Pri polaganju nastavka odloženog stručnog ispita kandidat ne polaže one predmete koje je položio do trenutka odlaganja ispita.

Član 20.

Kandidat koji je na stručnom ispitu pokazao nezadovoljavajuće znanje iz tri ili više predmeta ili kandidat koji na popravnom ispitu nije postigao zadovoljavajući uspjeh, može još jednom ponovno pristupiti polaganju cjelokupnog stručnog ispita po isteku roka od 90 dana od dana prethodnog polaganja ispita.

Kandidatu koji ni u ponovnom ispitnom roku nije položio stručni ispit prestaje radni odnos u skladu sa zakonom.

Član 21.

O polaganju stručnog ispita vodi se zapisnik u koji se unosi naročito: sastav komisije, datum i mjesto održavanja ispita, ime i prezime kandidata, postavljena ispitna pitanja i ocjena uspjeha kandidata.

Zapisnik iz stava 1. ovog člana potpisuje predsjednik, članovi komisije i zapisničar.

Zapisnik o polaganju stručnog ispita čuva se u spisu kandidata koji je polagao stručni ispit s ostalom dokumentacijom koja se odnosi na ispit.

Član 22.

Kandidatu koji je položio stručni ispit Ministarstvo pravde izdaje uvjerenje o položenom stručnom ispitu.

Uvjerenje o položenom stručnom ispitu sadrži: naziv organa, ime i prezime kandidata, godina i mjesto rođenja, datum polaganja stručnog ispita, naziv stručnog ispita koji je položio, pečat i potpis ministra, broj i datum izdavanja uvjerenja.

Član 23.

Uvjerenje o položenom stručnom ispitu dostavlja se Zavodu u dva primjerka, od čega Zavod jedan primjerak uručuje kandidatu.

Ministarstvo pravde obavještava Zavod o kandidatu koji nije položio stručni ispit.

Na pismeni zahtjev kandidata, Ministarstvo pravde može jedan primjerak uvjerenja o položenom stručnom ispitu, direktno uručiti kandidatu.

Član 24.

Troškove polaganja stručnog ispita za kandidate iz člana 4. i 5. ovog Pravilnika snosi Zavod, a troškove polaganja popravnog ili ponovljenog ispita, po pravilu snosi kandidat.

Član 25.

Visinu naknade za troškove polaganja stručnog ispita pred Komisijom rješenjem određuje ministar.

Predsjedniku, članovima komisije i njihovim zamjenicima, kao i zapisničarima pripada naknada za rad u komisiji što se određuje rješenjem iz stava 1. ovog člana.

Član 26.

Administrativno tehničke poslove za rad komisije i evidencije o kandidatima koji su polagali stručni ispit vodi Ministarstvo pravde.

Evidencija iz stava 1 ovog člana, vodi se u vidu knjige i sadrži sljedeće podatke: redni broj, ime i prezime kandidata, godinu rođenja, školsku spremu kandidata, datum polaganja stručnog ispita, ocjena uspjeha na ispitu, broj, datum i mjesto izdavanja uvjerenja o položenom stručnom ispitu.

Evidencijska knjiga iz stava 2. ovog člana čuva se trajno.

IV - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 27.

Lica koja su položila stručni ispit za rad na poslovima stručne obuke, odgoja, organizacije programa tretmana zatvorenika i pritvorenika, kao i drugih poslova u okviru rada kazneno-popravnih ustanova ili organizacija, po propisima koji su se primjenjivali na teritoriji BiH do dana stupanja na snagu ovog Pravilnika, smatra se da imaju položen stručni ispit predviđen ovim Pravilnikom.

Član 28.

O priznavanju stručnog ispita lica koja su taj ispit položila po propisima Entiteta nakon stupanja na snagu ovog Pravilnika, odlučuje ministar, uzimajući u obzir program po kojem je ispit položen i program predviđen ovim Pravilnikom.

Priznavanje ispita iz stava 1. ovog člana, vrši se na pismeni zahtjev zainteresovanog lica s odgovarajućom dokumentacijom, o čemu se donosi rješenje.

Član 29.

Lice koje je položilo stručni ispit u okviru drugih struka, može se osloboditi obaveze polaganja dijela ili cijelog stručnog ispita pod uslovom da dio tog ispita ili cijeli ispit odgovara sadržaju programa stručnog ispita iz član 4. i 5. ovog Pravilnika, s tim što je obavezno polagati one predmete iz člana 4. i 5. ovog Pravilnika, koje nisu položili u okviru ispita drugih struka.

Rješenje o priznanju dijela ili cijelog položenog stručnog ispita u okviru drugih struka donosi ministar, uzimajući u obzir program po kojem je ispit položen i program predviđen ovim Pravilnikom.

Protiv rješenja iz stava 2. člana 28. i stava 2. ovog člana, može se uložiti žalba Ministarstvu pravde u roku od 8 (osam) dana, od dana prijema rješenja.

Član 30.

Lice koje je poslije položenog stručnog ispita steklo viši stepen školske spreme od stepena školske spreme za koju je položio stručni ispit, za obavljanje poslova i zadataka čije je vršenje uslovljeno višim stepenom školske spreme mora imati položen stručni ispit školske spreme koju je naknadno steklo saglasno ovom Pravilniku.

Član 31.

Stručni ispit nisu dužni polagati službenici Zavoda koji imaju najmanje 30 godina efektivnog staža na radu u kazneno-popravnim ustanovama ili organizacijama a koji se zateknu na radu u navedenim ustanovama stupanjem na snagu ovog Pravilnika.

Član 32.

Lica koja su se zatekla na poslovima na kojima je uslov položen stručni ispit, osim za lica za koja se smatra da imaju položen stručni ispit, ili im je priznat ili su oslobođeni polaganja stručnog ispita po odredbama ovog Pravilnika, dužna su položiti stručni ispit u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika.

Ukoliko kandidat u roku od jedne godine ne položi stručni ispit, prestaje mu radni odnos istekom zadnjeg dana ovog roka.

Član 33.

Ministarstvo pravde u saradnji sa entitetskim ministarstvima pravde, u cilju postizanja visokih standarda rada i postupanja zavodskih službenika prema zatvorenicima i pritvorenicima i stalnog stručnog obrazovanja, organizovat će kurseve, seminare, savjetovanja i druge oblike stručnog usavršavanja.

Svaki Zavod u Bosni i Hercegovini sarađivat će sa Ministarstvom pravde BiH, kako bi se osiguralo stručno obrazovanje zavodskih službenika.

Član 34.

Odredbe ovog Pravilnika primjenjuju se i na lica iz člana 1., 2., i 3. ovog Pravilnika, koji rade u odgojno-popravnim zavodima, ako posebnim propisom nije drugačije određeno.

Član 35

Ovaj Pravilnik stupa na snagu u roku od 15 (petnaest) dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku BiH“.

P R O G R A M

STRUČNOG ISPITA ZAVODSKIH SLUŽBENIKA U ZAVODIMA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA, PRITVORA I DRUGIH MJERA BOSNE I HERCEGOVINE

I – OPĆE ODREDBE

Ovim Programom propisuje se sadržaj, gradivo, pravni izvori i stručna literatura po kojem se polaže pismeni i usmeni dio stručnog ispita zavodskih službenika u Zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine.

Po ovom Programu stručni ispit polažu lica iz člana 4. i 5. Pravilnika o uslovima, načinu i programu polaganja stručnog ispita zavodskih službenika u Zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine.

Prilikom ispitivanja kandidata na usmenom dijelu stručnog ispita, ispitivači su dužni voditi računa da kandidata ispituju samo iz materije koja je utvrđena kao gradivo kao i da se kandidatu postavljaju pitanja koja su utvrđena ovim Programom.

II – PROGRAM STRUČNOG ISPITA ZA KANDIDATE SA TREĆIM, ČETVRTIM I PETIM STEPENOM STRUČNE SPREME

1. Osnovi ustavnog sistema s osnovama sistema državne uprave u Bosni i Hercegovini

A) Osnovi ustavnog sistema

a) G r a d i v o:

1. Opće karakteristike Bosne i Hercegovine kao države (demokratska načela, sastav, glavni grad, simboli i državljanstvo);
2. Ustav i ustavno uređenje Bosne i Hercegovine:
  - osnovna načela ustava,
  - državna obilježja BiH,
  - Predsjedništvo Bosne i Hercegovine,
  - Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine (sastav, izbor, način, odlučivanje i nadležnosti),
  - Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (imenovanje, sastav i nadležnosti);
3. Ustavni sud Bosne i Hercegovine;
4. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine;
5. Ljudska prava i slobode.

B) Osnovi sistema državne uprave

a) Gradivo:

1. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (sastav, imenovanje, način rada i odlučivanje):
  - uredi, službe i radna tijela Vijeća ministara Bosne i Hercegovine;
2. Funkcija organa državne uprave Bosne i Hercegovine;
3. Poslovi organa uprave;
4. Organizacija organa uprave:
  - unutrašnja organizacija,
  - rukovođenje radom organa uprave,
  - inspekcijski nadzor;
5. Odnosi organa uprave:
  - prema Parlamentarnoj skupštini, Vijeću ministara i Predsjedništvu BiH,
  - prema Ombudsmenima,
  - prema Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu,
  - prema građanima,
  - međusobni odnosi organa državne uprave;
6. Finansiranje organa uprave:
  - sredstva za isplatu zarada državnim službenicima,
  - sredstva za materijalne troškove;
7. Državljanstvo BiH;
8. Lična karta i jedinstveni matični broj;
9. Prebivalište i boravište.

b) Pravni izvori:

1. Ustav BiH (Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini sa dodatnim sporazumima o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini).
2. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini.
3. Zakon o Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj, 19/02 i 35/02).
4. Zakon o Vijeću ministara („Službeni glasnik BiH“, broj 38/02).
5. Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 5/03, 42/03, 26/04 i 42/04).
6. Poslovnik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 2/04).
7. Zakon o upravi („Službeni glasnik BiH“, broj 32/02).
8. Zakon o ličnoj karti državljana Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 32/01 i 16/02).
9. Zakon o jedinstvenom matičnom broju („Službeni glasnik BiH“, broj 32/01).
10. Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH broj 32/01).

2. Osnovi upravnog postupka, osnovi radnih odnosa i radnih odnosa u upravi u Bosni i Hercegovini i kancelarijsko poslovanje

A) Osnovi upravnog postupka

a) G r a d i v o

1. Pojam i vrste upravnog postupka:
  - opći upravni postupak,
  - posebne vrste upravnog postupka;
2. Važenje Zakona o općem upravnom postupku;
3. Osnovna načela upravnog postupka;
4. Nadležnost za vođenje i rješavanje u upravnom postupku:
  - pokretanje postupka,
  - skraćeni postupak,
  - redovni postupak,
  - dokazna sredstva;
5. Odluke u upravnom postupku;
6. Žalba u upravnom postupku;
7. Konačno, izvršno i pravosnažno rješenje;
8. Vanredna pravna sredstva;
9. Troškovi postupka:
  - pojam žalbe i pravo ulaganja.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Zakon o upravnom postupku („Službeni glasnik BiH“, broj 29/02 i 12/04).

B) Osnovi radnih odnosa i radnih odnosa u upravi u Bosni i Hercegovini

a) G r a d i v o

1. Osnovni pojmovi:
  - radni odnosi,
  - radno mjesto,
  - radno iskustvo,
  - radni staž,
  - poseban staž,
  - radna knjižica,
  - radno vrijeme,
  - stručni ispit,
  - stručna sprema;
2. Propisi i ugovori koji regulišu oblast radnih odnosa;
3. Radni odnos državnih službenika:
  - upošljavanje, postavljanje i imenovanje,
  - ocjena rada i napredovanje u službi,
  - uslovi za prijem državnog službenika u radni odnos,
  - probni rad,
  - pripravnički staž,

- premještaj,
  - dnevni, sedmični i godišnji odmor,
  - plaćeno i neplaćeno odsustvo,
  - odgovornost državnih službenika (materijalna i disciplinska),
  - prestanak radnog odnosa;
4. Ostala prava i obaveze iz radnog odnosa:
- provjeravanje radnih sposobnosti i stručno osposobljavanje,
  - prekovremeni rad,
  - zaštita na radu,
  - zaštita prava radnika,
  - plaća i druga primanja uposlenih.

b) P r a v n i i z v o r i

1. Zakon o radu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 26/04 i 7/05).
2. Zakon o državnoj službi u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 19/02, 8/03, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04 i 37/04).

C) Kancelarijsko poslovanje

a) G r a d i v o:

1. Pojam, sadržaj i značaj kancelarijskog poslovanja i pisarnice:
  - načela kancelarijskog poslovanja,
  - pojam i značaj pisarnice,
  - vrste službenih akata;
2. Primanje pošte:
  - pojam i značaj primanja pošte,
  - prijem podneska neposredno od stranke,
  - potvrda prijema podneska,
  - podizanje pošte iz poštanskog pregratka,
  - postupak sa vanrednim pismima,
  - otvaranje pošte,
  - dostavnice,
  - pregledanje i raspoređivanje pošte,
  - prijemni štambilj,
  - označavanje organizacionih jedinica;
3. Vrste djelovodnika:
  - obični djelovodnik,
  - skraćeni djelovodnik;
4. Zavođenje akata u djelovodnik i kartoteka:
  - zaduživanje akata,
  - popis akata,
  - dostavljanje akata u rad,
  - interna dostavna knjiga;
5. Otpremanje pošte;
6. Pojam i značaj arhive:
  - arhiviranje predmeta,
  - arhivska knjiga,
  - revers;

7. Štambilji, pečat i žig:
  - čuvanje pečata i žigova,
  - evidencija o pečatima i žigovima,
  - upotreba pečata,
  - izrada pečata,
  - postupak u slučaju nestanka pečata;
8. Radne prostorije i njihovo korištenje;
9. Ovjera potpisa, rukopisa i prepisa:
  - nadležnost za ovjeru potpisa, rukopisa i prepisa,
  - knjiga ovjera.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Odluka o kancelarijskom poslovanju ministarstava, službi, institucija i drugih tijela Vijeća ministara BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 21/01 i 29/03).
2. Zakon o arhivskoj djelatnosti i arhivu BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 16/01).
3. Pravilnik o preuzimanju arhivske građe u arhiv BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 10/03).
4. Zakon o pečatu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 12/98 i 14/03).
5. Uputstvo o načinu izrade, čuvanja, vođenja evidencije i uništavanju pečata institucija BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 10/03).
6. Uputstvo o načinu vršenja kancelarijskog poslovanja ministarstava, službi, institucija i drugih tijela Vijeća ministara BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 35/03).

3. Sistem izvršenja krivičnih sankcija

a) G r a d i v o

1. Osnovne odredbe o izvršenju krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini,
2. Zavodi za izvršenje krivičnih sankcija,
3. Izvršenje kazne zatvora i dugotrajnog zatvora,
4. Prijem osuđenih u zavod i klasifikacija,
5. Položaj osuđenih na izdržavanje kazne zatvora (smještaj, ishrana i odijevanje, dopisivanje i primanje posjeta i pošiljki, zadovoljavanje vjerskih potreba),
6. Pogodnosti pritvorenika i zatvorenika,
  - vrste pogodnosti,
  - kriteriji za odobravanje redovnih pogodnosti van ustanove,
7. Odlučivanje o pogodnostima,
8. Održavanje reda i discipline:
  - Prekid izdržavanja kazne zatvora i premještaj,
9. Postupanje sa pritvorenicima i zatvorenicima,
10. Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora,
11. Uslovni otpust,
12. Otpuštanje pritvorenika i zatvorenika,
13. Upotreba sredstava prinude i vatrenog oružja,
14. Rad pritvorenika i zatvorenika – svrha:

- rad pritvorenika i zatvorenika u zavodima,
- radno vrijeme, raspolaganje sa sredstvima koja ostvare svojim radom Zavodu,
- 15. Pravo na godišnji odmor – uslovi za dobivanje i način korištenja,
- 16. Mjere zaštite na radu i osiguranje od nesreće na poslu:
  - naknade i nagrade za rad pritvorenika i zatvorenika,
- 17. Obrazovanje i stručno usavršavanje pritvorenika i zatvorenika,
- 18. Disciplinska i materijalna odgovornost pritvorenika i zatvorenika,
- 19. Izvršenje mjere sigurnosti,
- 20. Izvršenje vaspitne mjere,
- 21. Izvršenje zavodskih mjera,
- 22. Postupak sa pritvorenim licima,
- 23. Nadzor nad radom Zavoda.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera („Službeni glasnik BiH“, broj 13/05).
2. Pravilnik o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje krivične sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera („Službeni glasnik BiH“, broj 18/05).
3. Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
4. Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o kućnom redu u zavodima za izdržavanje krivične sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
5. Pravilnik o pogodnostima i godišnjem odmoru zatvorenika koji izdržavaju kaznu zatvora u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
6. Pravilnik o načinu vršenja službe obezbjeđenja, naoružanja, opremi i upotrebi vatrenog oružja i drugih sredstava prinude u Zavodima za izvršenje krivičnih sankcija pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).

4. Osnovi krivičnog prava i krivičnog postupka

A) Osnovi krivičnog prava

a) G r a d i v o:

1. Osnovne odredbe,
2. Primjena krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini,
3. Krivično djelo:
  - pripremanje krivičnog djela – pokušaj, nepodoban pokušaj, dobrovoljni odustanak,
  - saučesništvo u krivičnom djelu, vrsta saučesništva,
  - krivična odgovornost i kažnjivost saučesnika,
4. Krivična odgovornost – uračunljivost i vinost,
5. Zabluda – pojam i vrste,
6. Pokušaj krivičnog djela,
7. Zastarjelost,

8. Dugotrajni zatvor,
9. Uslovna osuda,
10. Uslovni otpust,
11. Opoziv uslovne osude i uslovnog otpusta,
12. Novčana kazna,
13. Kazne (vrste kazni, glavne i sporedne, zatvor),
14. Odgojne mjere,
15. Opća pravila za odmjeravanje kazne,
16. Mjere sigurnosti,
17. Amnestija,
18. Pomilovanje.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04 i 30/05).

c) L i t e r a t u r a:

1. Srzentić, Stajić i Lazarević – Krivično pravo-Opći dio, Savremena administracija» 1998. godine.
2. Zvonimir Tomić - Krivično pravo – posebni dio, izdavač-Magistrat Sarajevo 2003. godine.
3. Prof. dr. Miloš Babić, Mr. Ljiljana Filipović, doc. dr. Ivanka Marković i Zdravko Rajić, - Komentar krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini, Izdavač: Vijeće Evrope i Evropska komisija 2005. godine.

B) Osnovi krivičnog postupka

1. Osnovna načela krivičnog postupka,
2. Nadležnost suda,
3. Tužilac,
4. Branilac,
5. Radnje dokazivanja,
6. Mjere i obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i uspješno vođenje krivičnog postupka,
7. Dostavljanje pismena,
8. Izvršenje odluka,
9. Istraga,
10. Optužnica – izjašnjenje o krivnji, priznanje krivnje, pregovaranje o krivnji,
11. Presuda,
12. Redovni pravni lijekovi,
13. Vanredni pravni lijekovi,
14. Postupak prema maloljetnicima,
15. Postupak za primjenu mjera sigurnosti, za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i postupak za opozivanje uslovne osude,
16. Zabrana određenih posjeta, povjerljive prepiske i obilazak pritvorenika.

b) P r a v n i i z v o r i :

1. Zakon o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 32/03, 36/03, 24/04, 63/04 i 13/05).
2. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o kućnom redu u zavodima za izdržavanje krivične sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
3. Komentari zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini – Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske Komisije; Autorski tim: prof.dr. Hajrija Sijerčić-Čolić, Malik Hadžiomerađić, Marinko Jurčević, Damjan Kaurinović i prof. dr. Miodrag Simović –Sarajevo, 2005. godina.

5. Osnovi penološke andragogije

a) G r a d i v o :

1. Osnovi penologije:
  - pojam i predmet penologije,
  - razvoj penologije u autonomnom pravcu,
  - određivanje predmeta penologije,
  - veza penologije s drugim naukama;
2. Razvoj penološke misli:
  - period društvene reakcije primitivnih zajednica na kriminalitet,
  - izmirenje naknadom – kompenzacioni sistem,
  - period državne reakcije na kriminalitet,
  - period ispaštanja i zastrašivanja (smrtna kazna, fizička tortura, društvena degradacija i progonstvo),
  - savremeni pogledi na individualizaciju kazne,
  - ispitivanje uzroka asocijalnog i delikventnog ponašanja,
  - postupanje prema učiniocima krivičnog djela;
3. Kazna lišenja slobode:
  - pojava i razvoj kazne lišenja slobode,
  - oblici lišenja slobode od 18. vijeka do danas,
  - istražni zatvor,
  - policijski zatvor,
  - personalni zatvor,
  - robija,
  - zatočenje,
  - zatvor,
  - deportacija, supstitucija kratkih kazni,
  - unifikacija kazni i tretman pritvorenika i zatvorenika;
4. Penitensijarni sistemi:
  - sistem zajedničkog zatvora,
  - sistem ćelijskog zatvora,
  - izolacioni sistem,
  - progresivni ili mješoviti sistem,
  - klasifikacioni ili ženevski sistem;
5. Pojam resocijalizacije, preodgoja, tretmana, rehabilitacije i terapije;
6. Struktura osuđeničke zajednice:
  - deprivacije osuđenih lica,

- način prilagođavanja osuđenih lica na zavodske deprivacije,
  - tipovi uloga u zavodskoj zajednici;
7. Cilj preodgoja osuđenih lica;
  8. Prijem osuđenih lica u zavod:
    - ispitivanje ličnosti,
    - klasifikacija;
  9. Oblici preodgojnog rada sa osuđenih licima:
    - individualni rad,
    - grupni rad,
    - obrazovanje osuđenih,
    - proizvodni rad osuđenih,
    - okupaciona i radna terapija,
    - samoučešće osuđenih u preodgoju,
    - slobodno vrijeme i aktivnosti slobodnog vremena osuđenih;
  10. Značaj i funkcija principa, metoda i sredstava preodgoja:
    - princip povjerenja i poštovanja ličnosti osuđenog,
    - princip poznavanja ličnosti osuđenog,
    - princip svestranog preodgojnog rada,
    - princip jedinstva odgojnih uticaja,
    - princip svjesnog i aktivnog učešća osuđenog u svom preodgoju;
  11. Metode preodgoja:
    - eksplorativno-dijagnostičke metode (razgovora, analize sadržaja dokumenata, opservacije, biografska metoda, metoda eksperimenta i test metoda),
    - odgojno korektivne metode (metod direktnog i nedirektnog individualnog savjetovanja, metoda nedirektnog grupnog savjetovanja, metoda frontalnog rada sa grupom, metoda uvjeravanja, metoda navikavanja, metoda podsticanja, metoda sprečavanja i prisiljavanja);
  12. Sredstva preodgoja;
  13. Vanzavodski činioci u preodgoju;
  14. Priprema osuđenih za otpuštanje iz zavoda;
  15. Postpenalni tretman;
  16. Recidivizam:
    - uzroci i posljedice recidivizma.

b) L i t e r a t u r a:

1. Dr. Milan Milutinović – „Penologija“ – Beograd – Savremena administracija 1977.g.
2. Dr. Rajka Kupčević- Mlađenović, „Osnovi penologije“, Sarajevo, 1972. godine.
3. Dr. Zlatko Nikolić, „Penološka andragogija sa metodama prevaspitanja“, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1994. godine.

1. Osnovi psihologije ličnosti sa osnovama psihopatologije

A) Osnovi psihologije ličnosti

a) G r a d i v o:

1. Psihologija ličnosti:
  - pojam ličnosti,
  - teorija ličnosti (biološka, personalistička i sociološka);
2. Struktura ličnosti:
  - temperament,
  - karakter
  - intelektualne sposobnosti i njihovo mjerenje;
3. Dinamika ličnosti:
  - motivi,
  - stavovi,
  - prilagođavanje ličnosti,
  - konflikti,
  - frustracije,
  - mehanizmi odbrane,
  - identifikacija,
  - racionalizacija,
  - projekcija,
  - kompenzacija,
  - regresija,
  - maštanje;
4. Razvoj ličnosti:
  - uloga nasljeđa.
  - uža i šira socijalna sredina i njen uticaj na razvoj ličnosti.

b) L i t e r a t u r a:

1. Nikola Rot , „Psihologija ličnosti“, Beograd. 1980. godine.
2. Dr. Đukanović M. Boro, Enciklopedijski rječnik „Kultura, psihijatrija, psihologija“,Izdavač, Akademija scenskih umjetnosti, Sarajevo 2002. godine.
3. Furst M. - „Psihologija“, Školska knjiga, Zagreb 1991. godina.

B) Osnove psihopatologije

1. Psihopatologija:
  - etiologija mentalnih poremećaja,
  - klasifikacija mentalnih poremećaja,
  - neuroze,
  - psihoze,
  - manično depresivna psihoza,
  - organske psihoze,
  - šizofrenija,

- involutivna melanholija,
- oligofrenija,
- narkomanija,
- alkoholizam,
- terapija u psihijatriji,
- samoubijanje i samopovređivanje,
- postupanje s duševno bolesnim.

a) **L i t e r a t u r a :**

1. Sead Huseinagić „Neuropsihijatrija“, Sarajevo 1997. godine.
2. Dr. Slobodan Logo „Klinička psihijatrija“, Izdavači - Medicinski fakulteti Sarajevo i Tuzla, 1999. godine.
3. Dr. Slobodan Logo „Sudska psihopatologija“, Izdavač- Fakultet kriminalističkih nauka – Sarajevo 1999. godine.
4. Dr. Kučukalić Abdulah „Liječenje psihičkih poremećaja uslovljenih stresom“, Sarajevo Publishing 1998. godine.
5. Dr. Aida Hašimbegović - Valenzuela, „Šizofrenija u organskoj psihijatriji i neuropsihijatriji“, IP „Svjetlost“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Sarajevo 1998. godine.
6. Dr. Petrović Borislav „Narkokriminal“, Izdavač- Pravni fakultet Sarajevo 2004. godine.

III – PROGRAM STRUČNOG ISPITA ZA KANDIDATE SA ŠESTIM I SEDMIM STEPENOM ŠKOLSKE SPREME

1. Osnovi ustavnog sistema sa osnovama sistema državne uprave u Bosni i Hercegovini

A) Osnovi ustavnog sistema

a) **G r a d i v o :**

1. Predmet, pojam i izvori ustavnog prava i ustava:
  - izvori ustavnog prava,
  - nastanak, pojam i bitna svojstva ustava,
  - vrste ustava,
  - odnos ustava i drugih pravnih normi,
  - podjela ustava,
  - postupak donošenja i promjene ustava;
2. Ustav i ustavno uređenje Bosne i Hercegovine:
  - ljudska prava i osnove slobode,
  - državljanstvo Bosne i Hercegovine,
  - državna obilježja,
  - nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta,
  - Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine – sastav, izbor, mandat, način odlučivanja i nadležnost,
  - Predsjedništvo Bosne i Hercegovine – izbor, mandat, sastav i nadležnost,

- Vijeće ministara Bosne i Hercegovine – imenovanje, mandat, sastav nadležnost,
  - Ustavni sud Bosne i Hercegovine – sastav, način izbora i odlučivanje i odluke,
  - Centralna banka Bosne i Hercegovine,
  - Stalni vojni komitet,
  - pravosudni organi Bosne i Hercegovine
  - Ombudsmeni Bosne i Hercegovine,
  - promjena Ustava Bosne i Hercegovine, amandmanska procedura i dodatne nadležnosti Bosne i Hercegovine,
  - imunitet članova Predsjedništva BiH, Vijeća ministara BiH i Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.
3. Ustavna koncepcija i ustavno regulisanje ustavnih prava i sloboda:
    - odnos i primjena Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda,
    - osnovna (lična) prava i slobode,
    - sloboda izražavanja i pravo o slobodnom pristupu informacijama u BiH,
    - politička prava i slobode,
    - ustavne dužnosti.
  4. Ostvarivanje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda:
    - prava i dužnosti stranaca,
  5. Ekonomsko i socijalno uređenje u Bosni i Hercegovini:
    - svojinski odnosi i sloboda privrednog djelovanja (preduzetništvo),
    - samostalnost privrednih subjekata,
    - djelatnost od općeg interesa,
  6. Nadležnost Suda BiH:
    - izbor, mandat i razrješenje sudija Suda BiH
    - sredstva za rad organa pravosuđa,
  7. Tužilaštvo BiH – organizacija, nadležnost i izbor tužilaca;
  8. Organizacija, položaj i funkcije Pravobranilaštva;
  9. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine;
  10. Izborni sistem – vrste, uloga, način korištenja i zaštita izbornih prava:
    - izbor zastupnika,
  11. Demokratija:
    - pojam, oblici, vrste i institucije neposredne demokratije (plebiscit, referendum, narodna inicijativa, peticije, skupštine i zborovi građana,
  12. Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda - odnos prema zakonima BiH, kao i njena primjena,
  13. Brčko Distrikt BiH – pravni položaj, uređenje, nadležnost, organizacija i organi,
  14. Sudska policija BiH – prava i obaveze.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Ustav BiH (Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini sa dodatnim Sporazumima o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini).
2. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini.
3. Zakon o Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 19/02 i 35/02).
4. Zakon o Vijeću ministara („Službeni glasnik BiH“, broj: 38/02, 30/03 i 42/03).

5. Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 5/03, 42/03, 26/04 i 42/04).
6. Poslovnik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 2/04).
7. Zakon o upravi („Službeni glasnik BiH“, broj 32/02).
8. Zakon o sudu BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 29/00, 24/02, 15/02, 3/03, 37/03, 42/03, 4/04, 9/04, 35/04 i 61/04).
9. Izborni zakon BiH („Službeni glasnik BiH“ broj: 23/01, 7/02, 20/02, 25/02, 4/04 i 20/04).
10. Zakon o udruživanju i fondacijama („Službeni glasnik BiH“, broj: 32/01 i 42/03).
11. Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 9/04, 35/04, 61/04).
12. Zakon o Pravobranilaštvu BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 8/02, 10/02 i 44/04).
13. Zakon o državljanstvu („Službeni glasnik BiH“, broj: 4/97, 13/99, 6/03 i 14/03).
14. Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama („Službeni glasnik BiH“, broj 6/99).
15. Zakon o imunitetu BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 58/02).
16. Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 28/00).
17. Zakon o sudskoj policiji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 3/03).
18. Arbitražna odluka za Brčko Distrikt BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 9/00).
19. Statut Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 9/00 i 23/00).

c) Literatura:

1. Dr. Kasim Trnka – Ustavno pravo, Sarajevo 2000. godine, izdavač Pravni fakulteti u Bihaću i Sarajevu.
2. Dr. Ćazim Sadiković- Politički sistem, izdavač Studentska štamparija Univerziteta u Sarajevu, 1998. godine.
3. Dr. Pajić Zoran – Zaštita prava čovjeka po dejtonskom ustavu BiH – „Pravna misao“, broj 3-6/97.
4. Profesor dr. Rajko Kuzmanović – Ustavno pravo, Pravni fakultet, Banja Luka 2000. godina.

B) Državna uprava

a) Gradivo:

1. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (sastav, imenovanje, način rada i odlučivanja).
2. Uredi, službe i radna tijela Vijeća ministara Bosne i Hercegovine (osnivanje privremenih tijela, stalna tijela).
3. Odnosi Vijeća ministara i drugih tijela u Bosni i Hercegovini (odnosi sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, odnosi sa drugim tijelima).
4. Ministarstva Bosne i Hercegovine (broj i osnovne nadležnosti).
5. Pojam uprave institucija Bosne i Hercegovine.

6. Poslovi uprave (izvršavanje zakona i drugih propisa, obavljanje upravnog nadzora, donošenje propisa).
7. Odnos organa uprave prema Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.
8. Odnos organa uprave prema Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.
9. Međusobni odnosi organa uprave.
10. Odnos organa uprave prema Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine.
11. Odnos organa uprave prema strankama.
12. Rukovođenje organima uprave.
13. Inspekcijski nadzor (pokretanje postupka, ovlaštenja inspektora, vrste upravnih mjera).
14. Upravna inspekcija.
15. Sredstva za rad organa uprave.
16. Vrste upravnih organizacija.
17. Akti Vijeća ministara BiH.
18. Nadležnost Ministarstva pravde BiH i broj ministarstava koja sačinjavaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine.
19. Lična karta državljana Bosne i Hercegovine i jedinstveni matični broj.
20. Prebivalište i boravište državljana Bosne i Hercegovine.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Zakon o upravi („Službeni glasnik BiH“, broj 32/02).
2. Zakon o Vijeću ministara („Službeni glasnik BiH“, broj :38/02,30/03 i 42/03).
3. Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/03, 42/03, 26/04 i 42/04).
4. Zakon o državnoj službi u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 19/02, 8/03, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04 i 37/04)
5. Poslovnik o radu Vijeća ministara BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03).
6. Zakon o ličnoj karti državljana BiH, („Službeni glasnik BiH“, broj: 32/01 i 16/02).
7. Zakon o jedinstvenom matičnom broju („Službeni glasnik BiH“, broj 32/01).
8. Zakon o prebivalištu i boravištu državljana BiH, („Službeni glasnik BiH“, broj 32/01).
9. Zakon o finansiranju institucija BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 61/04).

c) L i t e r a t u r a:

- 1.. Dr. Sead Dedić – Upravno pravo BiH, izdavač Pravni fakultet Bihać i Magistrat Sarajevo, 2001. godine.

2) Osnovi upravnog postupka i upravnog spora, osnovi radnih odnosa i radnih odnosa u upravi u Bosni i Hercegovini i kancelarijsko poslovanje

a) G r a d i v o

A) Upravni postupak

1. Pojam, značaj i vrste upravnog postupka;
2. Osnovna načela upravnog postupka;
3. Nadležnost;

4. Učesnici u upravnom postupku (pojam i vrste stranaka, stranačka i procesna sposobnost, zakonski zastupnik, privremeni zastupnik i punomoćnik;
5. Dostavljanje i vrste dostavljanja;
6. Rokovi;
7. Povraćaj u pređašnje stanje;
8. Održavanje reda;
9. Troškovi postupka;
10. Pokretanje postupka i zahtjevi stranaka;
11. Postupak do donošenja rješenja;
12. Dokazna sredstva u upravnom postupku (isprave, svjedoci, vještaci, izjava stranke, tumači i prevodioci, uviđaji);
13. Skraćeni postupak;
14. Posebni ispitni postupak;
15. Odluke o upravnom postupku:
  - rješenje (oblik i sastavni dijelovi rješenja, djelimično, dopunsko i privremeno rješenje),
  - zaključak;
16. Redovna pravna sredstva:
  - žalba (pravo na žalbu, sadržaj žalbe, rok za žalbu, predavanje žalbe, rad prvostepenog organa po žalbi, rješenje drugostepenog organa po žalbi, rok donošenja i dostavljanje drugostepenog rješenja po žalbi),
  - žalba kad prvostepeno rješenje nije doneseno (čutanje administracije);
17. Vanredna pravna sredstva:
  - ponavljanje postupka,
  - mijenjanje i poništavanje rješenja u vezi sa upravnim sporom,
  - zahtjev za zaštitu zakonitosti,
  - poništenje i ukidanje po pravu nadzora,
  - ukidanje i mijenjanje pravosnažnog rješenja uz pristanak ili zahtjevu stranke,
  - oglašavanje rješenja ništavnim,
  - pravne posljedice poništavanja i ukidanja rješenja;
18. Izvršenje:
  - pojam i vrste izvršenja,
  - uslovi, način i oblici provođenja upravnog rješenja,
  - izvršenje radi obezbjeđenja,
  - privremeni zaključak o obezbjeđenju.

B) Upravni spor

1. Pojam i značaj upravnog spora,
2. Pokretanje upravnog spora,
3. Razlozi za pobijanje upravnog akta u upravnom sporu,
4. Stranke u upravnom sporu,
5. Nadležnost za rješenje u upravnom sporu,
6. Tužba i prethodni postupak po tužbi,
7. Redovan postupak po tužbi,
8. Pravna sredstva u upravnom sporu,
9. Obaveznost presude,
10. Zaštita sloboda i prava zagarantovana Ustavom.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Zakon o upravnom postupku („Službeni glasnik BiH“, broj: 29/02 i 12/04)).
2. Zakon o upravnim sporovima BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 19/02).

c) **L i t e r a t u r a:**

1. Dr. Pero Krijan, Komentar Zakona o upravnom postupku, OSCE, 2002. godine.
2. Dr. Petar Kunić, Upravno pravo-opšti i posebni dio, Pravni fakultet Banja Luka.

C) Radni odnosi i radni odnosi u držanim organima i upravi

a) **G r a d i v o:**

1. Pojam i bitni elementi radnog odnosa,
2. Zasnivanje radnog odnosa,
3. Uslovi za zasnivanje radnog odnosa,
4. Radna knjižica,
5. Probni rad,
6. Pripravnici, volonteri,
7. Radni odnosi na neodređeno i određeno vrijeme,
8. Obavljanje povremenih i privremenih poslova,
9. Raspoređivanje radnika,
10. Radno vrijeme:
  - puno, skraćeno, prekovremeni rad,
  - preraspodjela radnog vremena,
  - dnevno i noćno,
  - jednokratno i dvokratno, rad u smjenama,
11. Odmori i odsustva:
  - dnevni, sedmični, godišnji odmor,
  - plaćeno i neplaćeno odsustvo,
12. Mirovanje radnog odnosa (slučajevi mirovanja i prava),
13. Zaštita radnika na radu:
  - posebna zaštita žena, maloljetnih radnika, invalida, bolesnih radnika,
14. Stručno obrazovanje radnika:
  - radna sposobnost,
  - kvalifikacija i prekvalifikacija,
15. Radni odnosi u upravi:
  - radna mjesta državnih službenika,
  - uslovi (opšti i posebni) za zasnivanje radnog odnosa državnih službenika,
  - upražnjena radna mjesta i način upošljavanja državnih službenika,
  - uloga Agencije za državnu upravu u procesu upošljavanja – konkurs, javni ispit, stručni ispit, postavljenje službenika,
16. Odbor državne uprave za žalbe,
17. Ocjena rada i napredovanje u državnoj upravi,
18. Probni rad,
19. Pripravnički staž i pripravnici,
20. Premještanje državnih službenika,
21. Višak državnih službenika,
22. Odgovornost državnih službenika:
  - materijalna odgovornost,

- disciplinska odgovornost,
- 23. Prestanak radnog odnosa,
- 24. Razrješenje državnih službenika,
- 25. Prava i dužnosti državnih službenika,
- 26. Ostvarivanje i zaštita prava državnih službenika,
- 27. Kodeks ponašanja državnih službenika.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Zakon o radu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 26/04).
2. Zakon o državnoj službi u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 19/02, 8/03, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04 i 37/04).
3. Odluka o načinu i programu polaganja javnog i stručnog ispita za lica koja se postavljaju za državne službenike u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 20/03).

D) Kancelarijsko poslovanje

a) G r a d i v o:

1. Pojam, sadržaj i značaj kancelarijskog poslovanja,
2. Načela kancelarijskog poslovanja,
3. Vrste službenih akata,
4. Primanje otvaranje, razgledanje i raspoređivanje pošte,
5. Vrste djelovodnika,
6. Izrada službenih akata,
7. Rješavanje akata i vraćanje pisarnici riješenih predmeta,
8. Jedinstveni klasifikacioni znakovi,
9. Arhiva, arhivska građa, registracioni materijal i zaštita i čuvanje predmeta u arhivi,
10. Prijem stranaka,
11. Ovjeravanje potpisa, rukopisa i prepisa,
12. Štambilji, pečati i žigovi,
13. Evidencija, upotreba pečata, izrada pečata i uništavanje pečata,
14. Interna dostavna knjiga, knjiga za ličnu poštu, knjiga primljenih računa i knjiga za otpremu računa,
15. Osnovni dijelovi akta (zaglavlje akta, naziv i adresa primaoca, oznaka predmeta, sadržaj teksta, potpis ovlaštenog službenog lica.
16. Čuvanje arhiviranih predmeta sa oznakom „povjerljivo“ odnosno „strogo povjerljivo“.

b) P r a v n i i z v o r i:

1. Odluka o kancelarijskom poslovanju ministarstava, službi, institucija i drugih tijela Vijeća ministara BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 21/01 i 29/03).
2. Zakon o arhivskoj djelatnosti i arhivu BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 16/01).
3. Pravilnik o preuzimanju arhivske građe u arhiv BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 10/03).
4. Zakon o pečatu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 12/98 i 14/03).

5. Uputstvo o načinu izrade, čuvanja, vođenja evidencije i uništavanju pečata institucija BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 10/03).
6. Uputstvo o načinu vršenja kancelarijskog poslovanja ministarstava, službi, institucija i drugih tijela Vijeća ministara BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 35/03).

3. Sistem izvršenja krivičnih sankcija

A) Sistem izvršenja krivičnih sankcija

1. Osnovne odredbe o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija,
2. Ustanove za izvršenje krivičnih sankcija,
3. Izvršenje kazne zatvora i dugotrajnog zatvora,
4. Prijem osuđenih u ustanovu i klasifikacija,
5. Položaj osuđenih na izdržavanje kazne zatvora (smještaj, ishrana i odijevanje, dopisivanje i primanje posjeta i pošiljki, zadovoljavanje vjerskih potreba),
6. Pogodnosti pritvorenika i zatvorenika:
  - vrste pogodnosti,
  - kriteriji za odobravanje redovnih pogodnosti van ustanove,
7. Odlučivanje o pogodnostima,
8. Održavanje reda i discipline:
  - prekid izdržavanja kazne zatvora i premještaj,
9. Postupanje sa osuđenim licima,
10. Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora,
11. Uslovni otpust i rad komisije za uslovni otpust,
12. Otpuštanje pritvorenika i zatvorenika,
13. Privredna jedinica kazneno-popravne ustanove (osnivanje, svrha osnivanja, organizacija i poslovanje):
  - finansijski plan Privredne jedinice – prihodi, računovodstvena evidencija,
14. Rad pritvorenika i zatvorenika – svrha,
  - rad pritvorenika i zatvorenika u ustanovi,
  - upošljavanje pritvorenika i zatvorenika u drugim preduzećima i organizacijama,
    - radno vrijeme,
15. Pravo na godišnji odmor – uslovi za dobivanje i način korištenja,
16. Mjere zaštite na radu i osiguranje od nesreće na poslu,
  - naknade i nagrade za rad pritvorenika i zatvorenika,
  - utvrđivanje naknada i način raspolaganja istim,
17. Organizacija tretmana zatvorenika,
18. Izvještaj inspektora,
19. Boravak na otvorenom prostoru,
20. Naknada štete,
21. Premještaj u posebno odjeljenje,
22. Pojačan nadzor,
23. Obrazovanje i stručno usavršavanje pritvorenika i zatvorenika,
24. Disciplinska i materijalna odgovornost pritvorenika i zatvorenika,
25. Izvršenje mjere sigurnosti,
26. Izvršenje vaspitne mjere,
27. Izvršenje zavodskih mjera,

28. Postupak sa pritvorenim licima,
29. Nadzor nad radom zavoda,
30. Administrativna mjera – Usamljenje,
31. Odgađanje izvršenja kazne,
32. Zdravstvena zaštita pritvorenika i zatvorenika,
33. Dužnost čuvanja službene tajne,
34. Upotreba sredstava prinude i vatrenog oružja,
35. Imenovanje i odgovornost upravnika Zavoda,
36. Pretres prostorija i oduzimanje neophodnih sredstava od strane ovlaštenog zavodskog službenika,
37. Disciplinska odgovornost zavodskih službenika,
38. Disciplinska sankcija – Samica (prema punoljetnom i maloljetnom licu),
39. Izvršenje mjere rada za opće dobro na slobodi,
40. Upućivanje molbi, žalbi i drugih podnesaka nadležnim organima od strane pritvorenika i zatvorenika,
41. Upućivanje osuđenih lica radi izdržavanja kazne zatvora,
42. Oduzimanje putne isprave,
43. Zabrana vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti.

b) P r a v n i i z v o r i :

1. Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera („Službeni glasnik BiH“, broj 13/05).
2. Pravilnik o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje krivične sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera („Službeni glasnik BiH“, broj 18/05).
3. Pravilnik o odjeći i obući, ishrani, disciplinskom postupku, uslovima i načinu izdržavanja disciplinske kazne upućivanja u samicu i mjere usamljenja pritvorenika i zatvorenika u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 20/05).
4. Pravilnik o sadržaju zapisnika o pretresu stana i drugih prostorija, potvrde o ulasku u stan i druge prostorije i potvrde o upotrebi saobraćajnog sredstva i sredstva veze („Službeni glasnik BiH“, broj 25/05).
5. Pravilnik o obrascu i sadržaju potvrde o izdržanoj kazni zatvora i potvrde o uslovnom otpustu („Službeni glasnik BiH“, broj 25/05).
6. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje krivične sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
7. Pravilnik o pogodnostima i godišnjem odmoru zatvorenika koji izdržavaju kaznu zatvora u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
8. Pravilnik o načinu vršenja službe obezbjeđenja, naoružanju i opremi i upotrebi vatrenog oružja i drugih sredstava prinude u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
9. Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
10. Pravilnik o sadržaju i obrascu službene legitimacije ovlaštenih zavodskih službenika u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).

11. Uputstvo o matičnim knjigama, dosjeu i načinu određivanja tretmana zatvorenika („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).
12. Odluka o utvrđivanju poslova na kojima se staž obezbjeđenja računa u uvećanom trajanju i stepen uvećanja staža obezbjeđenja u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine i Ministarstvu pravde BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 36/05).
13. Pravilnik o upućivanju molbi, žalbi i drugih podnesaka zatvorenika i pritvorenika u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 42/05).
14. Pravilnik o službenoj tajni službenika i namještenika Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 42/05).
15. Pravilnik o oznaci i znački Službe obezbjeđenja, boji i oznaci vozila Službe obezbjeđenja, uniformi, službenim zvanjima i oznakama službenih zvanja ovlaštenih zavodskih službenika u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 42/05).

4. Osnovi krivičnog prava i krivičnog postupka

A) Osnovi krivičnog prava

a) G r a d i v o:

1. Krivično djelo – pojam i elementi,
2. Nužna odbrana i krajnja nužda,
3. Krivična odgovornost – računljivost i vinost,
4. Računljivost i vinost, umišljaj i nehat,
5. Odgovornost za težu posljedicu,
6. Zabluda – pojam i vrste,
7. Pripremanje krivičnog djela – pokušaj, nepodoban pokušaj, dobrovoljni odustanak,
8. Saučesništvo u krivičnom djelu,
  - vrsta saučesništva, - saizvršilaštvo, podstrekavanje, pomaganje
  - krivična odgovornost i kažnjivost saučesnika,
9. Način, vrijeme i mjesto izvršenja krivičnog djela,
10. Svrha kažnjavanja, vrste, uvjeti za njihovo izricanje,
11. Vrste kazni,
12. Glavne i sporedne kazne,
13. Zatvor,
14. Rad za opće dobro na slobodi,
15. Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom,
16. Uslovni otpust,
17. Opoziv uslovne osude i uslovnog otpusta,
18. Novčana kazna, zamjena novčane kazne,
19. Opća pravila za odmjeravanje kazne,
20. Sticaj krivičnih djela,
21. Mjere sigurnosti,
22. Vaspitne mjere i kažnjavanje maloljetnika,
23. Vrste odgojnih preporuka,

24. Vrste odgojnih mjera,
25. Maloljetnički zatvor,
26. Odgovornost pravnih lica za krivična djela,
27. Osnovi krivičnog postupka,
28. Amnestija,
29. Pomilovanje,
30. Nezastarivost krivičnog gonjenja i izvršenja kazne,
31. Zastarjelost.

b) P r a v n i i z v o r i :

1. Krivični zakon Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04 i 30/05).

c) L i t e r a t u r a :

1. Srzentić, Stajić i Lazarević – Krivično pravo - Opći dio, „Savremena administracija“, 1998. godine.
2. Zvonimir Tomić - Krivično pravo – posebni dio, izdavač - Magistrat Sarajevo 2003. godine.
3. Prof. dr. Miloš Babić, Mr. Ljiljana Filipović, doc. dr. Ivanka Marković i Zdravko Rajić – Komentari krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini, Izdavač: Vijeće Evrope i Evropska komisija 2005. godine.
4. Franjo Bačić – Krivično pravo, opći dio – Informator, Zagreb.

B) Osnovi krivičnog postupka

1. Osnovna načela krivičnog postupka,
2. Nadležnost suda,
3. Tužilac,
4. Branilac,
5. Radnje dokazivanja,
6. Mjere i obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i uspješno vođenje krivičnog postupka,
7. Dostavljanje pismena,
8. Izvršenje odluka,
9. Istraga,
10. Optužnica,
11. Izjašnjenje o krivnji,
12. Pregovaranje o krivnji,
13. Davanje imuniteta svjedoku od strane Tužilaštva,
14. Posebne istražne radnje,
15. Izvođenje dokaza,
16. Direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje svjedoka,
17. Svjedoci pod prijetnjom, i ugroženi svjedoci,
18. Zaštićeni svjedok,
19. Ured Registrara pri Sudu i Tužilaštvu BiH,
20. Presuda,
21. Redovni pravni lijekovi,
22. Vanredni pravni lijekovi,

23. Izdavanje kaznenog naloga,
24. Postupak prema maloljetnicima,
25. Postupak za primjenu mjera sigurnosti, za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i postupak za opozivanje uslovne osude.
26. Postupak protiv pravnih lica,
27. Ekstradicija.

b) **P r a v n i i z v o r i:**

1. Zakon o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 32/03, 36/03, 24/04, 63/04, 13/05).
2. Zakon o Sudu BiH, („Službeni glasnik BiH“, broj: 29/00, 16/02, 24/02, 35/04 i 61/04).
3. Zakon o Tužilaštvu BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 9/04, 35/04 i 61/04).
4. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 21/03 i 61/04).

c) **L i t e r a t u r a:**

1. Dr. Miodrag Simović, -„Krivični postupci u Bosni i Hercegovini – Zbirka krivičnih procesnih zakona Bosne i Hercegovine“ – Sarajevo, 2004. godina, izdavač Privredna štampa, d.d. Sarajevo.
2. Komentari zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini – Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske Komisije; Autorski tim: Prof. dr. Hajrija Sijerčić-Čolić, Malik Hadžiomerađić, Marinko Jurčević, Damjan Kaurinović i prof. dr. Miodrag Simović – Sarajevo, 2005. godina.

5. Osnovi penološke andragogije

a) **G r a d i v o:**

1. Pojam i predmet penologije:
  - pojam i predmet penologije,
  - razvoj penologije u autonomnom pravcu,
  - određivanje predmeta penologije,
  - veza penologije s drugim naukama;
2. Razvoj penološke misli:
  - period društvene reakcije primitivnih zajednica na kriminalitet,
  - izmirenje naknadom – kompenzacioni sistem,
  - period državne reakcije na kriminalitet,
  - period ispaštanja i zastrašivanja (smrtna kazna, fizička tortura, društvena degradacija i progonstvo),
  - savremeni pogledi na individualizaciju kazne,
  - ispitivanje uzroka asocijalnog i delikventnog ponašanja,
  - postupanje prema učiniocima krivičnog djela;
3. Kazna lišenja slobode:
  - pojava i razvoj kazne lišenja slobode,
  - oblici lišenja slobode od 18. vijeka do danas,
  - istražni zatvor,

- policijski zatvor,
  - personalni zatvor,
  - robija,
  - zatočenje,
  - zatvor,
  - deportacija, supstitucija kratkih kazni,
  - unifikacija kazni i tretman pritvorenika i zatvorenika;
4. Penitencijarni sistemi:
    - sistem zajedničkog zatvora,
    - sistem ćelijskog zatvora,
    - izolacioni sistem,
    - progresivni ili mješoviti sistem,
    - klasifikacioni ili ženevski sistem;
  5. Pojam resocijalizacije, preodgoja, tretmana, rehabilitacije i terapije;
  6. Struktura osuđeničke zajednice:
    - deprivacije osuđenih lica,
    - način prilagođavanja osuđenih lica na zavodske deprivacije,
    - tipovi uloga u zavodskoj zajednici;
  7. Cilj preodgoja osuđenih lica;
  8. Prijem osuđenih lica u zavod:
    - ispitivanje ličnosti,
    - klasifikacija;
  9. Oblici preodgojnog rada sa osuđenim licima:
    - individualni rad,
    - grupni rad,
    - obrazovanje osuđenih,
    - proizvodni rad osuđenih,
    - okupaciona i radna terapija,
    - samoučešće osuđenih u preodgoju,
    - slobodno vrijeme i aktivnosti slobodnog vremena osuđenih;
  10. Značaj i funkcija principa, metoda i sredstava preodgoja:
    - princip povjerenja i poštovanja ličnosti osuđenog,
    - princip poznavanja ličnosti osuđenog,
    - princip svestranog preodgojnog rada,
    - princip jedinstva odgojnih uticaja,
    - princip svjesnog i aktivnog učešća osuđenog u svom preodgoju;
  11. Metode preodgoja:
    - eksplorativno-dijagnostičke metode (razgovora, analize sadržaja dokumenata, opservacije, biografska metoda, metoda eksperimenta i test metoda),
    - odgojno korektivne metode (metod direktnog i nedirektnog individualnog savjetovanja, metoda nedirektnog grupnog savjetovanja, metoda frontalnog rada sa grupom, metoda uvjeravanja, metoda navikavanja, metoda podsticanja, metoda sprečavanja i prisiljavanja);
  12. Sredstva preodgoja;
  13. Vanzavodski činioci u preodgoju;
  14. Priprema osuđenih za otpuštanje iz zavoda;
  15. Postpenalni tretman;
  16. Recidivizam;

- uzroci i posljedice recidivizma.

b) Literatura:

1. Dr. Milan Milutinović – „Penologija“ – Beograd – Savremena administracija 1977.g.
2. Dr. Rajka Kupčević- Mlađenović, „Osnovi penologije“, Sarajevo, 1972. godine.
3. Dr. Zlatko Nikolić, „Penološka andragogija sa metodama prevaspitanja“, Institut za kriminološka i socijološka istraživanja, Beograd, 1994. godine.
4. Dr. Mihajlo Ogrizović, - „Osnovi penološke andragogije“, Škola DSUP-NRH, Zagreb 1956. godine.
5. Grupa autora; „Andragogija“, - Školska knjiga Zagreb, 1975. godina.

6. Osnovi psihologije ličnosti sa osnovama psihopatologije

A) Osnovi psihologije ličnosti

a) Gradivo:

1. Psihologija ličnosti:
  - pojam ličnosti,
  - teorija ličnosti (biološka, personalistička i sociološka);
2. Struktura ličnosti:
  - temperament,
  - intelektualne sposobnosti i njihovo mjerenje;
3. Dinamika ličnosti:
  - motivi,
  - stavovi,
  - prilagođavanje ličnosti,
  - konflikti,
  - frustracije,
  - mehanizmi odbrane,
  - identifikacija,
  - racionalizacija,
  - projekcija,
  - kompenzacija,
  - regresija,
  - maštanje;
4. Razvoj ličnosti:
  - uža i šira socijalna sredina i njen uticaj na razvoj ličnosti,
  - uloga nasljeđa;

b) Literatura:

1. Nikola Rot „Psihologija ličnosti“, Beograd. 1980. godine.
2. Dr. Đukanović M. Boro, Enciklopedijski rječnik „Kultura, psihijatrija, psihologija“, Izdavač, Akademija scenskih umjetnosti, Sarajevo 2002. godine.

3. Dr. Nedo Zec – „Osnovi medicinske psihologije i psihopatologije“, Sarajevo 1978. godina.
4. Furst M. – „Psihologija“ – Školska knjiga Zagreb, 1991. godina.
5. Dr. Kecmanović Dušan, Dr. Logo Slobodan, Dr. Ismet Cerić i Dr. Aleksandar Marković, Medicinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, „Psihijatrija“, izdavač Medicinska knjiga Beograd - Zagreb, 1980. godina.

B) Osnovi psihopatologije

1. Psihopatologija:
  - etiologija mentalnih poremećaja,
  - klasifikacija mentalnih poremećaja,
  - neuroze,
  - psihoze,
  - manično depresivna psihoza,
  - organske psihoze,
  - šizofrenija,
  - involutivna melanholija,
  - oligofrenija,
  - narkomanija,
  - alkoholizam,
  - terapija u psihijatriji,
  - samoubijanje i samopovređivanje,
  - postupanje s duševno bolesnim licima.

a) Literatura:

1. Sead Huseinagić „Neuropsihijatrija“, Sarajevo 1997. godine.
2. Dr. Slobodan Logo „Klinička psihijatrija“, Izdavači- Medicinski fakulteti Sarajevo i Tuzla, 1999. godine.
3. Dr. Slobodan Logo „Sudska psihopatologija“, Izdavač- Fakultet kriminalističkih nauka – Sarajevo 1999. godine.
4. Dr. Kučukalić Abdulah „Liječenje psihičkih poremećaja uslovljenih stresom“, Sarajevo Publishing 1998. godine.
5. Dr. Aida Hašimbegović-Valenzuela, „Šizofrenija u organskoj psihijatriji i Neuropsihijatriji“, IP „Svjetlost“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Sarajevo 1998. godine.
6. Dr. Petrović Borislav „Narkokriminal“, Izdavač- Pravni fakultet Sarajevo 2004. godine.
7. Doc. Dr. Mladen Milosavljević, „Droge, mit, pakao, stvarnost“, izdavač- Udruženje građana „Obrazovanje gradi BiH“, Sarajevo 2000. godine.
8. Dr. Đukanović M. Boro „Droge od zloupotrebe do zavisnosti“, Izdavač GIK-OKO Sarajevo, 1994. godine.

IV

Kandidati su dužni pratiti promjene propisa i poznavati važeće propise iz člana II i III ovog Programa na dan polaganja stručnog ispita.

V

Ovaj Program objavit će se u „Službenom glasniku BiH“.